

Research Article

A Comparative Study of Color and Color-Words in the Poems of “Simin Behbahani” and “Golkhsar Safi Ava”

Tahereh Seyedrezai^{1*}, Fereshteh Mahjoub²

Abstract

Colors affect human understanding of the phenomena of existence. The mental tendency towards color and the use of its spectrums is a reflection of various psychological actions. Each color leaves a special effect on the human body and soul, which can be proven by the two sciences of physiology and psychology. Poets have a deeper understanding of colors due to their sensual and different view of the world, which is reflected in various ways of illustration, from simile and metaphor to sensibility, defamiliarization and symbolism. The present research has analyzed the poetry of Simin Behbahani and Golroksar Safi Ava, two contemporary women poets from Iran and Tajikistan tradition and innovation in their poetry, and many of the deep and incidental images in their poetry have been achieved through the use of color and the creation of innovative words. As a result, both of them have used the color "black" more than any other color in order to overcome, from the perspective of Max Loescher's color theory. Both poets tend to go beyond the sad and hopeless spirit; Nevertheless, in this area, Simin's poems have more frequency, variety of spectrum and more meanings in comparison with Golroksar, and its application takes on a realistic and descriptive form.

Keywords: Color, Color-Word, Max Loescher, Poetry, Simin Behbahani, Golkhsar Safi Ava

How to Cite: Seyedrezai T, Mahjoub F., A Comparative Study of Color and Color-Words in the Poems of "Simin Behbahani" and "Golkhsar Safi Ava", Journal of Comparative Literature Studies, 2024;17(68):693-722.

1)Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran. **E.Mail:**Seyedrezayi@pnu.ac.ir

2)Assistant Professor Department of Persian Language and Literature, Payam Noor University, Tehran, Iran. **E.Mail:** F.Mahjoub2022@pnu.ac.ir

Correspondence Author: Tahereh Seyedrezai

Email: Seyedrezayi@pnu.ac.ir

Receive Date: 2023.09.02

Accept Date: 2024.03.03

مطالعه تطبیقی رنگ‌واژه‌ها در شعر «سیمین بهبهانی» و گلرخسار صفی آوا»

طاهره سیدرضایی*، فرشته محبوب**

چکیده

رنگ‌ها بر درک انسان از پدیده‌های هستی‌اثرگذارند. گرایش ذهنی به رنگ و استفاده از طیف‌های آن بازتاب کنش‌های گوناگون روانی است. هر رنگ اثری ویژه بر جسم و روح انسان بر جای می‌گذارد که به وسیله دو دانش فیزیولوژی و روان‌شناسی قابل اثبات است. شاعران به سبب نگاه حسی و دگرگونه دیدن جهان دریافت عمیق‌تری از رنگها دارند که بازتاب آن در شیوه‌های گوناگون تصویرسازی از تشبیه و استعاره تا حس آمیزی آشنایی زدایی و نمادپردازی مشهود است. پژوهش حاضر به شیوه توصیفی تحلیلی شعر سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا دو شاعر زن معاصر از ایران و تاجیکستان را از منظر نظریه رنگ ماکس لوشر واکاوی کرده است. هر دو شاعر به‌گذر از سنت و نوآوری در شعر متمایل اند و بسیاری از تصاویر اعماق و اتفاقی شعر آنان به وسیله رنگ و آفرینش رنگ‌واژه‌های بدیع حاصل شده است. مضمون و موتیف غالب شعر بهبهانی زنان و جایگاه آنان و در سروده‌های صفی آوا وطن و دغدغه‌های مرتبط با آن است و در نوشتار حاضر تحلیل روان‌شناسی رنگها نیز اغلب در همین راستا صورت گرفته است. حاصل آنکه هر دو به جهت غلبه روحیه اندوهگین و ناامید از رنگ سیاه» بیش از هر رنگ دیگری استفاده کرده اند اما با استفاده از قرمز و سبز آن را تلطیف کرده و

مخاطب را به بهبود اوضاع امیدوار کرده اند. با این وجود در این حیطه اشعار بهبهانی در قیاس با صفی آوا به دلیل مهارت او در تکنیک پردازی استفاده همه جانبه از ابزارهای فرهنگی روان شناسی، وسایل ارتباط جمعی و کهن الگوها دارای بسامد تنوع طیف و دلالت‌های بیشتری است و کاربرد آن صورتی واقع گرایانه و توصیفی به خود می‌گیرد.

واژگان کلیدی: رنگ، رنگ واژه، ماکس لوشر، شعر سیمین بهبهانی، گلرخسار صفی آوا.

مقدمه و بیان مسئله

رنگ‌ها علاوه بر نقش کاربردی در حوزه‌های گوناگون زندگی اعم از آموزش صنعت و ... به لحاظ روحی و عاطفی نیز تأثیراتی شگرف بر جای می‌گذارند و میتوانند در احساس، قضاوت، انتخاب و دیدگاه انسانها تغییر ایجاد کنند. مطالعه متون ادبی و بررسی بازتاب رنگ‌ها در آن فرصتی در اختیار پژوهشگر قرار میدهد تا به فضای ذهنی و تمایلات روحی صاحب اثر راه یابد به ویژه اینکه غالباً این انعکاسها ناخودآگاه بوده و شاعر بدون تعمد و بر اساس روحيات و احساسات خود آنها را به کار می‌برد؛ اما پژوهشگر میتواند با تجزیه و تحلیل این بازتاب‌های ناخودآگاه تا حدی ساختارهای ذهنی شاعر را توضیح دهد. پژوهش حاضر بر آن است تا با بررسی و تحلیل آماری رنگ و رنگ واژه در شعر دو شاعر شاخص زن ایران و تاجیکستان - سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا - از منظر آزمون رنگ لوشر وجوه تشابه و تمایز تصاویر و دنیای ذهنی آن دو را مطالعه کند هر دو شاعر در گذر از سنت به مدرنیته و استفاده از تصاویر اعماق و اتفاقی به یکدیگر مانده اند که این تصویرپردازی در بسیاری از موارد به کمک استفاده از طیف‌های متنوع رنگ حاصل شده است.

روش تحقیق

روش این پژوهش توصیفی - تحلیلی است برای آنکه قضاوت در باب یافته‌های تحقیق جامع و مانع باشد تمام اشعار یعنی مجموعه اشعار سیمین بهبهانی و مجموعه اشعار گلرخسار صفی آوا مورد بررسی قرار گرفت. هر دو مجموعه در انتشارات نگاه منتشر شده است. و کاربرد واژه رنگ و رنگهای موجود در شعر هر دو گردآوری و دسته بندی گردیده و نتایج در جدول‌های جداگانه ثبت گردید. سپس آمار از منظر نظریه رنگ ماکس لوشر بررسی و تحلیل شد.

پرسشهای پژوهش

پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخ برای پرسشهای زیر است.

۱. با توجه به زبان سروده های بهبهانی و صفی آوا میان مضامین غالب و انتخاب رنگ در شعر آن دو چه ارتباطی وجود دارد؟

۲. بسامد کدام رنگ در شعر این دو شاعر ایرانی و تاجیک بیشتر است و دلیل انتخاب آن متأثر از کدام عامل است؟

با توجه به وجوه فکری و زبانی مشترک این دو شاعر آیا شباهتی نیز میان انتخاب رنگ در شعر آنان وجود دارد؟

کدام یک از این دو شاعر در استفاده از رنگ و خلق رنگ واژه خلاق تر است و دلیل آن چیست؟

پیشینه پژوهش

پژوهشهای متعددی اعم از کتاب مقاله و پایان نامه درباره رنگ در شعر نوشته شده و هر یک شعر شاعر یا شاعرانی را از منظرهای مختلف به ویژه از منظر نظریه روان شناسی رنگ ماکس لوشر و کاربردهای نمادین رنگها واکاوی کرده است. اما با توجه به این امر که بهبهانی و صفی آوا هم عصراند با یکدیگر ارتباطی دوستانه داشته اند و به نوآوری و گریز از سنت متمایلند از این منظر که چگونه برای القای مضامین فکری خود و آفرینش تصاویر با استفاده از رنگ دست به آفرینش رنگ واژه زده اند و در این فرایند وجوه اشتراک و افتراق آنان چیست پژوهشی مستقل صورت نگرفته است. برخی از مطالعات نزدیک به قرار زیر است.

فاطمه مجیدی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله « بررسی تطبیقی سبک شناختی لایه ایدئولوژیک اشعار سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا » شعر این دو شاعر ایرانی و تاجیک را از منظر ایدئولوژی و در سطوح سه گانه زبانی واژگانی نحوی بلاغی بررسی و مقایسه کرده اند و به این نتیجه رسیده اند که در شعر بهبهانی ایدئولوژی عمدتاً در لایه های نحوی و بلاغی است و به شعرش فردیتی هنری بخشیده حال آنکه مباحث ایدئولوژیک در شعر صفی آوا در لایه واژگانی اش پررنگ تر است.

سیده فاطمه یآوری و مهدی خادمی کولائی (۱۳۹۴) در مقاله «تحلیل مقایسه ای کارکرد رنگها در شعر

سیمین بهبهانی و سیاوش کسرایی بر مبنای نظریه رنگ لوشر به مطالعه و بررسی و اثبات این فرضیه پرداخته اند که با توجه به همزمانی زیست بهبهانی و کسرایی کاربرد گونه های رنگ در اشعار هر دو تشابه بسیار دارد و مطالعه رنگ در اشعار آنان باعث می شود تا خلیقات هر دو شاعر آشکارتر گردد. سهیلا حسینی و احمد منصوری رضی (۱۳۹۲) در مقاله «نقد زیبایی شناختی رنگ در شعر فرزانه خجندی» کوشیده اند اثر پذیری شاعر مذکور را از رنگارنگی محیط فرهنگی - اجتماعی تاجیکستان بازنمایانند و تأثیر رنگ را در خلق رمز و نمادهای نو و ترکیب سازه های بدیع او مطالعه کنند طیبه سیفی و کبری مرادی (۱۳۹۱) در مقاله «بررسی تطبیقی بسامد کاربرد رنگ در اشعار نیما یوشیج و بدر شاکر السیاب به بسامد کاربرد رنگ ها و جایگاه آن در تصاویر شعری این دو شاعر پرداخته و دلالت های مشترک و متفاوت رنگ ها را استخراج کرده اند. علاوه بر آن اندیشه های مشابه هر دو را در به کارگیری این پدیده زیبایی شناسی تبیین کرده اند.

مهیار علوی مقدم و سوسن پورشهرام (۱۳۸۹) که در مقاله کاربرد نظریه روان شناسی رنگ ماکس لوشر در نقد و تحلیل شعر فروغ فرخزاد در پی بررسی آن هستند که رنگ غالب در تصاویر شعری فروغ در هر دوره چه بوده است و جهان بینی رو به رشد این شاعر با رنگ چه ارتباطی داشته است؟ مصطفی صدیقی (۱۳۸۴) در کتاب جستجوی خوش خاکستری سی و سه مجموعه شعر نو از نیما فروغ سپهری اخوان، شاملو هوشنگ ایرانی و رویایی را از منظر آمار رنگ ها تحلیل کرده است. علی اکبر سام خانیانی و تقی وحیدیان کامیار (۱۳۸۲) در مقاله «رنگ در شعر معاصر» به تشریح آن پرداخته اند که در زبان شعر معاصر رنگها به لحاظ مفهومی و دستوری ماهیتی نو یافته اند و ترکیبات وصفی بدیع غالباً حاصل کاربرد مجازی آنها است. محمد رضا شفیع کدکنی (۱۳۷۳) در بخشهایی از کتاب «صور خیال» در شعر فارسی به کاربرد رنگ در تصویر سازیهای شاعران اشاره کرده است.

مبانی نظری پژوهش

رنگ ها دارای اثرات روان شناسی و فیزیکی بر روی انسان هستند. انواع رنگ قرمز ایجاد هیجان می کند. سبزهها ما را آرام میکنند در یک اتاق قرمز زمان به نظر میرسد که پرواز می کند و یک اتاق صورتی به طور مؤثری عصبانیت را القاء میکند... واکنشها نسبت به رنگ ها آن چنان قوی هستند که قهوه ای که در یک لیوان آبی رنگ نوشیده میشود به نظر می رسد که واقعاً سردتر از همان مایعی است که در یک لیوان نارنجی نوشیده میشود.» ساتن و ولان (۱۳۸۶: ۸)

رنگ ها در تمام حوزه های زندگی و ساختهای ذهنی بشر نمود دارند. «رنگ در عرصه های مختلف زندگی گستره روح و ذهن و جسم طبیعت آدمی را در بر می گیرد. فلسفه و روان شناسی علوم طبیعی اسطوره فرهنگ عامه ادبیات هنر عرفان و ادیان هر یک بنا به فراخور خود کم یا بیش با جلوه های گوناگون اثبات و طرد رنگ در تعامل هستند.» (صدیقی، ۱۳۸۴: ۵) رنگ ها به بسیاری از امور زندگی ما معنا می دهند در حالی که خود به لحاظ علمی وجود عینی ندارند. رنگ از نظر علم فیزیک وجود حقیقی ندارد و صرفاً یک مساله ادراکی است.» (طالب زاده و مهدوی آرا، ۱۳۹۱: ۶۴)

نظریه ماکس لوشر

شناخته شده ترین روشی که در روانشناسی کاربردی برای بیان ارتباط رنگ با شخصیت افراد به کار رفته است آزمون ماکس لوشر روان درمانگر سوئیسی و استاد روان شناسی است. این آزمون وسیله ای برای سنجش حالت روانی افراد بر پایه رنگها میباشد و با استقبال بسیاری مواجه شده و علاوه بر کاربردهای بالینی و درمانی برای تحلیل آثار مختلف ادبی نیز به کار رفته است. در این آزمون ۸ کارت رنگی شماره دار در اختیار آزمودنی قرار می گیرد که عبارتند از: خاکستری (۰) آبی (۱) سبز (۲) قرمز (۳) زرد (۴) بنفش (۵) قهوه ای (۶)، سیاه (۷). آزمودنی کارت ها را به ترتیب رنگ مورد علاقه خود مرتب میکند پس از انتخاب رنگ ها به وسیله فرد مورد آزمایش رنگ ها به چهار دسته دوتایی تقسیم میشوند و به صورت جفت مورد بررسی قرار می گیرند دو رنگ اول انتخابی را که نشان دهنده بیشترین علاقه مخاطب است با علامت + ، دو رنگ دوم را با علامت - دو رنگ سوم را با علامت - و دو رنگ چهارم را با علامت - نشان می دهند که بیانگر بی اعتنایی یا تنفر مخاطب به این جفت رنگ است. (ر.ک: لوشر، ۱۳۸۳: ۳۲)

حال با توجه به اینکه هر رنگ در چه اولیبتی قرار گرفته است میتوان روحیات فرد مورد آزمایش را تحلیل کرد. شایان ذکر است لوشر چهار رنگ را به عنوان رنگ های اصلی معرفی می کند که « نمایانگر احتیاجات اولیه روانی ما هستند.» (همان ۵۱) این چهار رنگ عبارتند از: «آبی قرمز، سبز و زرد چهار رنگ اصلی آبی قرمز سبز و زرد که نشانگر نیازهای روانی هستند - نیاز به خشنودی و محبت نیاز به اظهار وجود نیاز به عمل و موفقیت و نیاز به چشم انتظار بودن و امید داشتن که همگی از اهمیت خاصی برخوردارند.» (همان ۴۳) و چهار رنگ بنفش قهوه ای خاکستری و سیاه را رنگ های فرعی می نامد.

سیمین بهبهانی

سیمین بهبهانی در سال ۱۳۰۶ در تهران چشم به جهان گشود. او از دانشگاه تهران لیسانس حقوق گرفت و بعدها به عنوان دبیر آموزش و پرورش به کار مشغول شد. اولین اثر شعری اش «سه تار شکسته نام دارد که در سال ۱۳۳۰ منتشر شد و دیگر تجدید چاپ نشد. جای با (۱۳۳۵) «چلچراغ» (۱۳۳۶)، «مرم» (۱۳۴۱)، «رستاخیز» (۱۳۵۲)، «خطی از سرعت و آتش» (۱۳۶۰)، «دشت ارژن (۱۳۶۱) و «یک دریچه آزادی» از دیگر آثار او است. یکی مثلاً اینکه «و شعرهای تازه دو اثر آخرین او است که آنها را در دهه هفتاد به پیشگاه شعر دوستان ارائه کرد. (زرقانی، ۱۳۸۴:۳۸۲) بهبهانی در مرداد ماه سال ۱۳۹۳ و در ۸۷ سالگی چشم از جهان فروبست.

سیمین با تحولی که در وزن غزل پدید آورده به نیمای غزل معروف است. شعر او مضامین متنوع و فضایی رنگارنگ دارد. آنچنان که خودش گفته است به فضای پیرامون خود به جهان امروزی خود نگرسته ام و از مرد يك پا و كودك معلول و زن دیوانه و نامه نگاری های مرسوم و زندگی کولیان تا جنگ و صلح و خودخواهی و خودکامگی و فلسفه و عشق و تن و روان و آنچه مربوط به دنیای زندگان است الهام گرفته ام.» (تقی زاده، ۱۳۸۵:۸۱)

گلرخسار صفی آوا

گلرخسار در سال ۱۹۴۷م در روستای یخچ از ناحیه نور آباد تاجیکستان دیده به جهان گشود. او در یازده سالگی مادرش را از دست داد و دوران کودکی دشواری را سپری کرد. در ۱۵ سالگی اولین شعر او درباره تاجیکستان در یک روزنامه محلی چاپ شد. صفی آوا (۱۳۹۰:۱۱) گلرخسار در دانشگاه دولتی تاجیکستان در رشته زبان و ادبیات تاجیکی تحصیل کرد و پس از آن به مشاغل

فرهنگی پرداخت مدت ۵ سال رئیس بنیاد فرهنگ تاجیکستان بود و جوایز و عناوین زیادی را نیز دریافت کرد که جایزه شوروی کامسومول لنین» و عنوان «شاعر ملی تاجیکستان» از آن شمار است. گلرخسار در صحنه سیاست هم حضور داشته و چندی عضو پارلمان شوروی بوده است. اشعر دوست ، ۱۳۹۰: ۴۷۱)

شخصیت چند وجهی گلرخسار به عنوان شاعر زمان نویس مترجم و سیاستمدار، جذابیتی ویژه به او بخشیده است؛ به طوری که میتوان او را «مادر شعر تاجیک دانست. او فعالیت های ادبی بسیار وسیعی داشته و حوزه های بسیاری را آزموده و آثار متنوعی آفریده است. تعدادی از مجموعه اشعارش عبارتند از: بنفشه خانه پدر بنیاد دل گهواره سبز روح عریان یا هفت سروده ناگفته رابعه و....» که به خط سیریلیک منتشر شده اند. در سال ۱۳۹۰ نیز «انتشارات نگاه مجموعه اشعار او را با خط فارسی چاپ کرده است.

گلرخسار به ایران و فرهنگ دیرپای آن دلبستگی خاصی دارد. او نخستین شاعر تاجیک بود که در مقام عضو مؤثر پارلمان شوروی در اوایل دهه ۹۰ میلادی به ایران سفر کرد و در تحکیم دوستی و همبستگی دو ملت کوشید. در مجموع گلرخسار یکی از شاعران طراز اول تاجیکستان است که اگر نماینده تام و تمام شعر تاجیکستان نباشد بی هیچ تردید شعرش یکی از زنده ترین و هنری ترین وجوه شعر تاجیک را به تماشا نهاده است دایره وسیع وازگان تنوع درونمایه های شعر اسلوب و ساخت زیبا برخوردار از پشتوانه غنی فرهنگی و.... موجب شده است که او را نه تنها در ایران بلکه در اکثر محافل فرهنگی جهان به عنوان سخنگوی شعر تاجیکستان بشناسند.» (صفی آوا، ۱۳۷۳: ۱۲)

بخش مهمی از زندگی گلرخسار در زمان نظام کمونیستی شوروی گذشته و این شاعر برخی از مضامین شعری اش را در چارچوب خواسته های نظام کمونیستی سروده است اما پس از فروپاشی شوروی سابق و استقلال تاجیکستان مسائل تازه ای پیش روی شاعر قرار می گیرد و مضامین شعر او را تغییر میدهد ازک فیض الهی و عصا زاده ۱۴۰۱: ۴۴۵) پس از استقلال گلرخسار به موضوع میهن و مسائل زنان توجه ویژه ای داشته است از مشخصه های شعرهای اجتماعی گلرخسار وجود شعرهای شعار گونه و انقلابی است که این هم به دلیل اوضاع زمانه اوست و هم به دلیل روحیه مبارز و سرسخت است.» (همان: ۴۴۶)

سیمین بهبهانی و گلرخسار بارها با یکدیگر ملاقات داشته اند. سیمین بهبهانی در مقدمه کوتاهی که بر مجموعه اشعار گلرخسار نوشته از آشنایی خود با او گفته و او را بسیار ستوده و عزیز داشته است. گلرخسار هم شعری با عنوان «گنج باد آورد برای سیمین بهبهانی سروده و با خطاب برای استاد سیمین بهبهانی شاعر فصل بی خزانی آن را به او تقدیم کرده است.

کاربرد رنگ و واژه در شعر سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا

واژه رنگ بارها در شعر دو شاعر به کار رفته و کاربرد آن به جهاتی متفاوت بوده است. تعداد قابل توجهی از عنوانهای شعر سیمین با استفاده از نام رنگها ساخته شده است: «سکوت سیاه لاله های سرخ نیلوفر آبی نوازشهای چشمان کبود سفره رنگین شهاب طلایی، دیبای کبود. سجاف زرین دو رنگی خون سبز چشم لعلی رنگ خاموشان قندیل سرخ سیب ها، با گلوگاه سرخ بخوان با شصت خوشه زرین مخمل مژگان مشکین چون سایه زلف سیاه سرو سبز شکیب آموز در کبود بی انتها دانه دانه سرخی و سبزی چه سکوت سرد سیاهی، سیاه.... سفید. آسمان سرخ است. عشق آمد چنین سرخ سبز و بنفش و نارنجی بها را باز هم سبزی در سیاهی شب نومیدان همیشه سبز بمان ای سرو بر صفحه ژرفای کبود سیاه پر خشم کوفی، نگاره گلگون آبی ست این جگر آبی شب لاجورد و خاموشی رنگدانهها بیارید، خورشید زلف نارنجی عید پول زرد و عروسک عروس مینایی اما گلرخسار صفی آوا تنها دو بار در عنوان شعر از رنگ ها سود جسته است نخست سبز آرزو دوم دیگ سیاه و شعر سپید علاوه بر آن واژگان بسیار دیگری هستند که در شعر دو شاعر کاربرد داشته اند که صراحتاً بر رنگ دلالت ندارند اما فضای شعر را رنگارنگ میکنند از جمله این موارد واژگان و ترکیباتی همچون خاکستر، سمن، ارژنگ یاسمن لاله ارغوان نسترن، نقره یاقوت مرجان خضابی، زر لعل فیروزه، برفی، عاج، زنگاری شنگرف سیماب نیلوفر حنایی طلا نیلوفر کهر بلورین پشم گوگردین، زرنیخ، یاسمن، کهربا عقیق زمرد زنگار بسته موج نیلوفر مینای فلک فام سمنها مس پوشیده از زنگار بانگ بنفش، فسفرین استخوان نگاه کهربایی دو چشم چون عقیق قابل تأمل است.

جدولهای زیر میزان کاربرد واژه رنگ و ترکیبات آن را در شعر دو شاعر نشان می دهد. ۱ اعداد داخل جدول نشان دهنده تعداد دفعاتی است که واژه در متن تکرار شده است.

جدول ۱ گونه و فراوانی رنگ و رنگ واژه در شعر سیمین بهبهانی

ترکیب با رنگ	رنگین
رنگ ۱۰ بی رنگ - رنگ و بو - ۶ رنگ پریدن - هفت رنگ یک رنگ ۳ - رنگ رخ ۳ - هم رنگ - رنگ و ریا ۲ - ناهم رنگ ۲ - رنگ و نور - ۲ - رنگ باختن ۲ مهتاب رنگ رنگ قریب آب و رنگ - نیمه رنگ - رنگ فراموشی نژاد و رنگ رنگ آب - رنگی دگر صد رنگ دو رنگی باران رنگ باغ و بهار شمع های رنگ رنگ - رنگ درد افسون و رنگ - رنگ خزان گل رنگ رنگ قالی لاله دو رنگ - رنگ لاله خودرو رنگ قهر زیب و رنگ دالان فلک نام لعلی رنگ رنگ خواب رنگ شعر - رنگ دلسوزی رنگ تمنا رنگ شوق و شرم شب تیره فام رنگدان رنگ سابی رخی رنگ رفته طیف رنگ رنگ نور گل رنگ رنگ پرواز رنگ بالاترین رنگ شمع رنگی رنگ گذشته رنگ جوانی صنعت رنگ آمیزی دوگانه رنگ آرامش رنگ ۶ - قفس رنگ - قوم ده توی ده رنگ - جو بیار رنگها رنگ چشم رنگ دوگانه	رنگین ۱۰ - رنگین کمان ۷ - سفزه رنگین ناخن رنگین سوسمار رنگین رخسار رنگین نشسته رنگین - رنگین حباب - وعده رنگین - مخمل رنگین دیوار رنگین اوهام رنگین جامه رنگین - اندیشه رنگین بزم رنگین شیشه رنگین موج رنگین پاچین ها - پیرایه رنگین ورق های رنگین ابریشم رنگین بال رنگین - شعر رنگین بقچه های رنگین جنبش های رنگین گل ابریشم طاق رنگین شعله رنگین بساط رنگین خط و خال رنگین درخت رنگین

جدول ۲ گونه و فراوانی رنگ و رنگ واژه در شعر گلرخسار صفی آوا

ترکیب با رنگ	رنگین
حسن بی رنگ رنگ زدن - خوش رنگ تیره و بی رنگ ۲ رنگ گل خوابهای رنگی - جمعیت بی رنگ تنهایی بی رنگی دنیای غمگین - به رنگ لاله و یاس کوهستانی آتش زاد بی سوز و بی رنگ عالم فرتوت و بی رنگ زمستان - رنگ ربنده مهرنگ خروش رنگ ها - رنگ شناسی - رنگ فسرده رنگ دان اشک	رنگین کمان ۳ - خواب رنگین

	<p>ارژنگی قبای خوش رنگ صد رنگ - رنگ مو رنگ هشتم</p> <p>رنگین کمان چه رنگی</p>
--	---

کلمه رنگ در شعر دو شاعر گاهی در مفهوم واقعی و ما وضع له خود به کار رفته است. مانند: رنگ چشم خوش رنگ رنگ لاله و یاس و گاه به صورت ترکیبهای وصفی و اضافی مانند رنگ، جوانی رنگ گذشته و در پاره ای موارد به صورت عبارتهای کنایی همچون: «رنگ و بو و دو رنگی همرنگ، یکرنگ و..... نکته قابل توجه این است که سیمین با استفاده از کلمه رنگ تعبیر و تصاویری انتزاعی ساخته است که بیانگر ذهنیت ویژه شاعر است و مخاطب دریافت روشنی از آن نمی تواند داشته باشد مثلاً: «قفس رنگ جوانی رنگ دلسوزی، رنگ تمنا رنگ قهر» که واقعاً نمی توان گفت چه رنگی است و اصلاً مگر رنگی دارد؟ صفت رنگین ۱۰ بار به تنهایی در شعر سیمین کاربرد داشته است. اینجا هم برخی ترکیبات عینی و واقعی هستند مانند رنگین کمان که ۷ بار به کار رفته است و برخی انتزاعی مانند «نشئه رنگین و اندیشه رنگین در شعر گلرخسار ترکیبات رنگ و رنگین با بسامد کمتری به چشم می خورد.

نکته قابل توجه دیگر درباره دو شاعر کاربرد صفت بی رنگ است. بهبهانی ۹ بار صفت بی رنگ را به کار برده است به اضافه ۵ بار رنگ پریدن و ۲ مورد رنگ باختن و گلرخسار از ترکیبات حسن بی رنگ تیره و بی رنگ جمعیت بی رنگ تنهاییان بی رنگی دنیای غمگین آتش زاد بی سوز و بی رنگ عالم فرتوت و بی رنگ زمستان رنگ ربوده و گل بی رنگ و بو « استفاده کرده است.

واژه رنگ کارکرد دوگانه ای دارد گاه به معنی رونق و نشاط است در مقابل بی رنگ و بی نشاط و گاه معنی منفی واژه رنگ مورد نظر است که مفهومی نزدیک به فریب و حيله دارد و با یکرنگی و بی رنگی در تضاد است. سیمین با اشاره به آفتاب پرست که هر لحظه در مقابل خورشید به رنگی در می آید تقابل یکرنگی و رنگ را بیان میکند وقتی که سوسمار صفت پیش آفتاب یک رنگ رنگها و رنگها شود.» نیز لاله را مظهر دو رویی دانسته است با ما چرا چو لاله دو رنگ و دو رو شدی؟»

در شعر گلرخسار بی رنگی در مفهوم بی رونقی و بی نشاطی قابل توجه است؛ اما در معنای حيله و فریب و دورویی نمودی ندارد آنچه تا اینجا ذکر شد در باب کاربرد واژه رنگ بود. از این

پس به بررسی میزان حضور رنگها در شعر دو شاعر و مفاهیم و دلالت‌هایی که دارند پرداخته خواهد شد.

پس از استخراج و تحلیل کلی فوق به شیوه ای جزئی تر و به تفکیک رنگ ها یافته های زیر با توجه به نظریه رنگ لوشر قابل تأمل است. در مورد آمار ذکر شده بیان چند نکته ضروری است. الف: به منظور حصول نتایج دقیق تر مواردی که صریحاً به اسم رنگ اشاره نداشته اما بر رنگ دلالت داشته اند نیز جمع آوری و در جدول درج شده است. به عنوان مثال تعداد رنگ سرخ شمارش شده اما کلمات لاله گون خونین و گلگون هم که به عهد ذهنی بیانگر رنگ سرخ است در کنار آن آمده است.

ب رنگ های خیلی نزدیک به هم مانند سفید سیمین و سیمایی یک رنگ واحد فرض شده اند. ج: معیار برای بسامد در این پژوهش ۴ مورد بوده است و رنگهایی که تعداد آنها کمتر از عدد مذکور بوده در ردیف آخر جدول آمده است.

جدول ۳ بسامد رنگها در شعر سیمین بهبهانی

رنگ	بسامد	رنگ های نزدیک و مشابه
سیاه	۱۴۷	سیاه مست - قیر اندود - حریر مشکی - آبنوس - قیرگون - نرگس شیرنگ
سرخ	۹۵	طرة مشك قام - شب تیره قام - مژگان مشکین - دودة نیل گلناری - رنگ خون - - میرنگ ماهی قرمز خون - شمشاد گلگون لعلگون ۲ - اشک خونین - چهره گلگون - پوشش گلگون - عقیق لاکه - نگاره گلگون
سبز	۷۸	سبزه سبزه زار ۲۵ - مینا رنگ سپهر مینا فسفرین استخوان - چرخ مینایی - مینای روزگار مینارنگ - مینای می

ماه نقره - سیمین تن سیهاب - سپیده ابر نقره افشان گرد سیم - طوق سیم - ساغر سیمین - ماه سیمگون - تن جو عاج - اطلس سیمایی - پیمانه سیمین - زورق سیمین - چشمه سیمین - بیکر سیمین - سپیده دم سپیده زار - تقطیر سیهاب - لجة سیهاب - سیهاب وار - سپیدار خیال شکوفه های سیمین قطره های سیمایی سپیده ۲ - لوح سیمین شعر پرتو سیمینه ماه قطره های سیمانی - سپیدار - سیمینه مهتاب - شکوفه های سیمین - سیم صدق سحرگاه سپیده دم خیال - سپیده - طنین نقره ای - صفه سیمین -	۴۷	سفید
دستبند طلائی - خوشه زرین - نخل طلا سبوی زر پولک طلا خوشه طلا تاج زر ۲ رقص زرین تاج زرین گیسوی زرین - زرینه مار - کجاوه زرین بوستان طلائی زرین کلاه دبای زریقت - سجاف زرین شعر طلائی زریقت - ۲ نیزه های طلائی - زرین موی تن پوش زرفشان - زرینه خورشید رقص زرین	۳۶	زرد
چشم دریا رنگ	۳۴	کبود
نیلفام نیل و لاجورد نیل مذهب	۲۵	آبی
نیلی نیلگون	۱۵	
خاکستری	۵	
بنفش ۲- بنفشه زاران - غرور بنفشه	۴	بنفش
	۴	نارنجی
	۴	لاجوردی
ارغوانی سری رنگ کهربایی - زنگاری - مهتاب رنگ قهوه رنگ لعلی رنگ - اطلسی - مسی رنگ نسترن - عاج فام - صورتی - میشی - زلف های		سایر رنگها که کمتر از بار بسامد داشته اند

۱۷۰۶ مطالعه تطبیقی رنگ واژه هادرشعر سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا»

جدول ۴ بسامد رنگها در شعر گلرخسار صفی آوا

رنگ	بسامد	رنگ های نزدیک و مشابه
سیاه	۶۰	شبدیز - دوده
سبز	۴۹	سبزه ۱۰ - یزیده ۴ - سبزه زاران میشه زارا در تاجیکی به معنی چمنزار است سبزه زاران
زرد	۱۵	کرچه زعفرانی لاله زرد رنگ زعفرانی زین طلایی - رخسار کهریایی - زردیده - برگهای زعفرانی غنچه های زعفران رنگ زعفران - لعل زرین
سفید	۱۴	گیسوان سیمین
سرخ	۱۱	لاله - لاله های آتشین موی حنا رنگ میسه زار خونین - سرخاب - قدح خون روی اناری
سایر رنگها که کمتر از ۴ بار بسامد داشته اند		ارغوانی - آبی - مرگان کبود به رنگ اطلس - نیل آبی مهتابی

آنچنان که در جدول مشخص است سیمین هر چهار رنگ اصلی را به کار برده و بسامد آن به ترتیب سرخ (قرمز) ۹۵ سبز ۷۸ زرد ۳۶ و آبی ۲۵ مورد بوده است. از رنگهای اصلی در شعر سیمین قرمز بیشترین بسامد را داشته و با تفاوت معنا داری نسبت به رنگ آبی قرار دارد. ترتیب کاربرد رنگهای اصلی در شعر گلرخسار متفاوت است. سبز ۴۹ زرد ۱۵ و سرخ ۱۱ مورد به کار رفته است.

رنگ سیاه

رنگ سیاه با ۱۴۷ مورد تکرار بیشترین بسامد را در شعر سیمین بهبهانی دارد. در شعر گلرخسار نیز رنگ سیاه با ۶۰ مورد تکرار در صدر جدول قرار گرفته است. رنگ سیاه را غالباً با صفات منفی توصیف کرده اند لوشر سیاه را رنگی میدانند که همه رنگها را نفی میکند. نمایانگر مرز مطلق است که فراسوی آن زندگی متوقف میشود بیانگر فکر پوچی و نابودی است. به معنای «نه» در مقابل «آری» رنگ سفید است. لوشر (۱۳۸۳: ۹۵) هم چنین این رنگ در ذهن و روان انسان حالت کدورت ضخامت سنگینی را بیان میکند پور علی خانی، (۱۳۸۰: ۶۱۲)

در شعر سیمین از میان ۱۴۷ مورد تکرار کلمه سیاه ۳۰ مورد آن در ارتباط با چشم است. ۸ مورد هم درباره زلف است که در سنت ادبی ایران توصیفی شناخته شده و کلیشه ای است. برای تاثیرگذاری رنگ بر وظایف شناختی الیوت و مایرام (۲۰۰۷) شش وظیفه را بیان می کنند که باید برآورده شوند. ابتدا رنگ باید قادر به انتقال معنای خاص باشد اگر رنگ صرفاً برای اهداف زیباشناسی باشد آن وقت تأثیری بر نقش پذیری روان شناسی ندارد.» (عباسی و همکاران ۱۳۹۸: ۱۲۱۹)

سیاهی شب سیاهی دل و روسیاهی از دیگر کاربردهای رنگ سیاه است که بسامد بالاتری نسبت به بقیه دارد و نشان ذوق سنتی شاعر است و به نظر نمی رسد با مفاهیم روان شناختی ذکر شده ارتباط زیادی داشته باشد. مهم ترین بازتابهای رنگ سیاه در شعر سیمین عبارتند از دل من سرد و سیاه است یاران دل سیاه این آسمان دریغ از هر سو سیاه بود، سپیدی بخت و سیاهی جادو و چهره سیاه شد از خشم دو بدبخت روزگار سیاه شبای شب از سیاهی رخ تو آوخ من دامن سیاه شبانگام سیاه اگر شد و برگشته بختم و کارم در سیاهی چهره خشم آلوده اش لاله سیاه پشیمان روسیاه قیرگون از لکه های کین شده

گلرخسار هم رنگ سیاه را زیاد به کار برده است از جمله کاربردهای او: «خون و اشک و خامه دردم سیاه است گل سرد و سیاه شب سیه مرگی آسمان سیاه فراق پرده ابر سیاه در ته جام سیاه فتنه و مکر شما زبان شعر بهبهانی زنانه است و مضامین آن اغلب حول تبعیضهای جنسیتی، نادیده گرفتن و تضعیف حقوق زن فقر و فحشا ازدواج اجباری تاکید بر آگاهی و حضور زن در اجتماع و تساوی حقوق زن و مرد می چرخد. در واقع شعر او آینه ای است که درد و آسیبهای زنانه را باز می نمایاند. او هم از زنانی که به خاطر تحمیل شرایط نابسامان سکوت کرده اند و هم آنها که آزاداندیش و معترض هستند میخواهد برای داشتن حقوقی عادلانه و برابر بجنگند مجیدی و همکاران ۱۴۰۲: ۴) در این راستا کلمات و رنگهایی هم که برمی گزینند و رنگ واژه هایی هم که با آن می سازد رمزگان و نشانه ای در تایید همین مفاهیم و مضامین است. غلبه رنگ سیاه در شعر او نشانگر ناخرسندی از وضع زنان و دید جامعه و نفی دگرگونی و حرکت و نشانگر ناامیدی کامل است.

عمده ترین رمزگان و نشانه های مشهود در اشعار صفی آوا رمزگان ملی میهنی با رنگ و بوی جنگ و دفاع است. استفاده از واژگانی همچون ملت وطن، خاک تاجیکستان، ایران، پرچم خون کفن تحقیر و استفاده از واژگان آرکانیسم و اسطوره ای و نمادین و حماسی در شعرش بسیار پربسامد و برجسته است. پس از پیروزی انقلاب بلشویکی دولت شوروی تغییراتی اساسی در ساختارهای سیاسی اجتماعی و فرهنگی تاجیکستان به وجود آورد و نهایت سعی خود را در یگانگی و همگون سازی مردم با حزب کمونیستی به کار بست صفی آوا از این تغییرات اظهار ناخرسندی میکند همان (۶) بنابراین برای توصیف وضع نابسامان کشور خویش از رنگ سیاه بیش از همه استفاده میکند.

نکته قابل توجه درباره رنگ سیاه این است که در موارد زیادی سیاه در تقابل با سفید به کار می رود مانند این مثال از سیمین موی سیاه مخملی من سفید شد» و از گلرخسار «گونه های سپیدم را به سیاهی جهل عامیانه آلودم و این شاهد که شاعر در آن به جهل سیاستمداران می خندد: «سیاهی سیاست بشر را با سفید خنده خود میکنم محکوم» با این وجود در شعر هر دو شاعر حتی اگر از رنگ روشن و حیات بخش سفید هم سخن به میان آمده به سرعت طرد می شود؛ انگار که علت حضور آنها در شعر این است که شاعر بتواند بر غیبت شان بیشتر تکیه کند.

بعد از رنگ سیاه سیمین رنگ قرمز را ۹۵ بار به کار برده و گلرخسار رنگ سبز را رنگ قرمز جفت اول رنگ در شعر سیمین سیاه و قرمز است و در شعر گلرخسار سیاه و سبز

قرمز (سرخ)

در نظر لوشر قرمز (سرخ) دومین رنگ اصلی محسوب میشود. این رنگ سیستم عصبی را تحریک میکند یعنی فشار خون را بالا میبرد و تنفس و ضربان قلب را سریع تر میکند. «لوشر ۱۳۸۳:۲۱» رنگ قرمز علاوه بر تأثیر جسمی بر روان انسان نیز مؤثر است. قرمز یعنی محرک اراده برای پیروزی و تمام شکلهای شور زندگی و قدرت از تمایلات جنسی گرفته تا تحول انقلابی انگیزه ای برای فعالیت شدید ورزش پیکار، رقابت شهوت جنسی و بارآوری تهور آمیز قرمز یعنی تأثیر اراده یا قدرت اراده در حالی که رنگ سبز مظهر انعطاف پذیری اراده است. (لوشر، ۱۳۸۳: ۸۷) به لحاظ سمبلیک نیز رنگ قرمز معنا دار است. قرمز از لحاظ نهادی شبیه به خونی

است که در هنگام پیروزی ریخته میشود همچون شعله عید پنجاهه است که آتشی را در روح انسان شعله ور می سازد نظیر خلق و خوی خونخوار و طبیعت مردانه است. ادراک حسی آن به صورت میل و اشتها ظاهر میشود. محتوای عاطفی آن آرزو و آمال است. همان (۸۸) رنگ سرخ برانگیختن و در جستجوی پیروزی بودن است و تمام اشکال حیاتی را شامل میشود (سان، ۱۳۷۸: ۶۰)

سیمین سرخ را ۹۵ بار و گلرخسار ۱۱ بار به کار برده اند. با وجود آنکه در شعر معاصر رنگ قرمز هم به کار رفته است اما هر دو شاعر با همان نگاه سنتی واژه سرخ را برای این رنگ به کار برده اند و فقط ترکیب «ماهی قرمز را در شعر سیمین میتوان دید در شعر سیمین علاوه بر کاربرد رنگ سرخ ترکیباتی چون «لاله گون گلگون» و «واژگانی چون «خون و لاله» هم دیده می شود که مفهوم سرخی و آمار بالای رنگ سرخ را تقویت میکند از جمله کاربردهای رنگ سرخ در شعر سیمین «خونین وصف چهره سرخ، گل لاله و سیب» است. «لاله های سرخ - سرخ روی چهر لاله رنگ گونه ام گرم شد از سرخی شرم رنگم به رنگ لاله خودروی دشت ها که این تصاویر کاملاً کلیشه ای و معمولی هستند جز اینها برخی تصاویر متفاوت و نو هم میتوان دید که بیانگر نگاه خلاقانه شاعر است مانند چلچراغ سرخ تمشک قندیل سرخ سیب ها، مخمل سرخ شفق کنکاش سرخ لاله ها عقاب سرخ غروب خواب سرخ پریشان بودای سرخ پوش و چشمانت لاله سرخ معمولاً چهره را به لاله تشبیه میکردند اما سیمین چشم را به لاله تشبیه کرده است که به نوعی آشنایی زدایی میتواند باشد. نکته قابل تأمل دیگر درباره رنگ سرخ شعری است که سیمین بارها رنگ سرخ را در آن استفاده میکند و در آن فضا همه چیز سرخ است. از زمین و آسمان سرخی میبارد «آسمان سرخ است سرخ میبارد سرخ می تابد، هر چه دارد سرخ خسته از سرخم.... سرخ سرخم کشت».

با توجه به آمار سایر رنگهای گلرخسار میتوان گفت رنگ قرمز در شعر او پربسامد نیست. ترکیباتی چون: «لاله سرخ رویم داغی سیاه در دل شرار سرخ نگاه سرخ پاره آفتاب سرخ و سیاه سرخ رقص در قدح خون زمین و نیش سرخ گل خار خون سرخ آرزوها در شعر او هست که نکته جدید و تأمل برانگیزی در آن دیده نمیشود. اما این سه ترکیب که با واژه ارغوانی ساخته و به سبب نزدیکی با رنگ قرمز در اینجا ذکر میشود ترکیبات جدید و قابل تأملی است. قبای ارغوانی چمن مزاح ارغوانی حیای ارغوانی ((

چنانچه پیش از این نیز در باب مضامین شعری غالب بهبهانی و صفی آوا اشاره شد و با توجه به اینکه پس از سیاه بیشترین کاربرد از آن این رنگ است میتوان دریافت تمایل و اشتیاق هر دو شاعر و الزام برای کسب نتیجه مطلوب و مد نظر بسیار بالا است. قرمز محرک اراده برای پسیروزی است و نشانگر آن است که سیمین بهبهانی برای حصول جایگاه متعالی برای زنان سعی در القای حس بلند پروازی به آنان دارد و در راه رسیدن به این مسیر دلبستگی و عاطفه قوی از خود نشان میدهد گلرخسار نیز به دنبال تحریک هموطنان خود برای رهایی از حکومت و فرهنگ بیگانه و بازگشتن به آرمانهای کهن است و اشتیاق شدید خود به این امر را در قالب رنگ سرخ و رنگ واژه های مرتبط با آن نشان داده است. علاوه بر آن قرمز در شعر صفی آوا وجهه ای سیاسی یافته و به انقلاب کمونیستی شوروی و خون جوانان هموطن او نیز اشاره دارد.

سبز

سومین رنگ اصلی است که سیمین ۷۸ بار و گلرخسار ۴۹ بار آن را به کار برده است که اگر متعلقات آن مانند واژه سبزه ۱۰ و سبزیده ۴ مورد را لحاظ کنیم آمار آن قابل توجه تر خواهد بود. رنگ سبز دومین رنگ گلرخسار و رنگ سوم سیمین است. رنگ سبز موجب نرمش پذیری اراده می شود. این نرمش پذیری به شخص امکان میدهد تا در برابر مشکلات ایستادگی کند؛ زیرا از طریق این ایستادگی است که شخص میتواند کاری را به انجام برساند و بدین سان موجب احترام بیشتری برای خود شود. «لوشر (۱۳۸۳: ۶۸) لوشر معتقد است رنگ سبز از نظر نمادی شباهت به درخت کاج غول آسا دارد. این درخت ریشه ای عمیق دارد و مغرور و تغییر ناپذیر است. خلق و حوی تند و خودکامه و حالت اضطراب در هنگام کشیدن زه کمان دارد ادراک حسی سبز، طعم گس دارد و محتوای عاطفی آن غرور است. «لوشر (۱۳۸۳: ۸۴) رنگ سبز به عنوان یک عامل تنش مثل یک سد عمل میکند که در پشت آن هیجان ناشی از تحریکات خارجی وجود دارد و حس خودداری مهار کردن حوادث یا دست کم از عهده مشکلات برآمدن و هدایت آنها نیز تا حدودی افزایش مییابد (ر.ک: پورحسینی ۱۳۸۴ و نیز ایتن ، ۱۳۷۰: ۲۱۸)

از جمله کاربردهای قابل تأمل رنگ سبز در شعر سیمین بهبهانی عبارتند از: «خون سبز زندگی بهار سبز - چشمت سبزه چشمان سبزی خون نسیم سبز نوازشگر موج سبز سبک خیز سیهاب سبز بودای سبزپوش سبز باد آوازت سجع سبز».

رنگ سبز در شعر گلرخسار رنگ طبیعت است. او در تصویر سازی هایش هم از رنگ سبز بهره جسته است. علاوه بر توصیفهای ظاهری که از طبیعت متأثر است مفاهیم انتزاعی هم در شعر او رنگ سبز دارند؛ مانند: «آرمان سبز» مطلوب گمشده او هم سراسر سبز است: «سبز ناز و سبز راز و سبز اعجازم کجایی؟ حتی عشق هم از نظر او چشم سبز است عشق پیام قدسی است. گونه سفید و چشم سبز او اشک ابر که باران باشد را هم سبز دیده است: «اشک سبز سحاب می گذرد. جالب تر آنکه خون سرخ آرزو هم سبز میسوزد نه سرخ و زرد و یا رنگ دیگری از دیگر نمودهای رنگ سبز در شعر گلرخسار پرچم سبز «کاوه» است. برای درفش کاویان رنگ مشخصی ذکر نشده اما گلرخسار آن را سبز به تصویر کشیده است و سایر سبزه‌ها «بیت سبز عشق، دیار سبز - سرار سبز - نسیم عطر بار سبز نگاه سبز تو

بسامد بالای رنگ سبز در شعر گلرخسار علاوه بر شرایط روحی و روانی تحت تأثیر دو عامل دیگر هم هست طبیعت سرسبز کشور تاجیکستان که باعث شده رنگ سبز رنگ غالب محیط باشد و همه شاعران تاجیک توجه خاصی به طبیعت و توصیف آن داشته باشند و دیگری حس غربت شاعرانی که نشانه‌هایی از غربت در اشعارشان پدیدار است توجه خاصی به رنگ سبز مبذول داشته‌اند. سیفی و انصاری، ۱۳۸۹: ۵۳)

اغلب تاجیکان حس عمیقی نسبت به ایران دارند و این علاقه و دل‌تنگی به ایران یکی از مضامین بسیار پرسامد در شعر معاصر تاجیکستان است. ملی‌گرایی رمانتیک به دنبال تقدیس و تکریم فرهنگ ملی جامعه است. زبان در هر جامعه‌ای بخش تفکیک‌ناپذیری از این فرهنگ ملی است که در شعر فرهنگ عامه اسطوره‌ها افسانه‌ها و داستانهای حماسی جلوه‌گر می‌شود ناسیونالیستهای فرهنگی به احیای فرهنگی و نوزایی اخلاقی ملت خود علاقه دارند. (ماتیل ۱۳۸۳: ۱۴۰۹ صفی آوا نیز مکرراً با ذکر ایران تاجیکستان و افغانستان تکه‌های وطن از هم پاشیده‌اش را کنار هم میگذارد و تأکید میکند که دوباره این وطن باید بیوند بخورد. (وطن فرهنگی و این از موتیفهای پایدار شعر او است. مجیدی و همکاران ۱۹:۱۴۰۲ او به دنبال تکریم سنتهای تاریخی فرهنگی ملی اسطوره‌ها و داستانهای حماسی است که نشانگر گرایش‌های ناسیونالیستی است. بیچاره دلم جدا از جان میگیرد از زخم زمانه بی‌نشان می‌گیرد، مانند من و ملت آواره من، در جنگ اجل نیم جهان میگیرد صفی آوا ۱۳۹۵ (۱۰۷) «ایران عزیز من ای

جان عزیز من ، تیر نظر آرش در سینه نهان دارم شهنامه عالم ساز از فضل کیان دارم با عشق خداداد پیمان وفا باقی است ، از دخت صفی " بهرت پیکی از صفا باقی است ایران عزیز من ای جان عزیز من پیوند نیاکانی پیوند دل و جانی (همان: ۹۱) مهربان میهمان ناپسندت زنده باش ، وارت زردشت در لب بند زندت زنده باش» (همان: ۳۷۹)

رنگ سبز در اشعار بهبهانی با توجه به زبان زنانه و غلبه تفکر مرد سالارانه در جامعه و تبلور آن در شعر سیمین بیشتر به جهت امید به خیزش زنان و آزادی به کار رفته حال آنکه در اشعار صفی آوا برای توصیف سرسبزی تاجیکستان و فراوانی نعمت و خیر و برکت استفاده شده است.

سفید

در کارت های هشت گانه لوشر رنگ سفید دیده نمی شود اما چون در شعر دو شاعر بسامد قابل توجهی دارد در اینجا اشاره مختصری بدان ضرورت دارد. سفید چهارمین رنگ سیمین و پنجمین رنگ پرکاربرد گلرخسار است. رنگ سفید در شعر سیمین ۴۷ بار تکرار شده و علاوه بر آن واژه « سیم و سیمین » هم که بیانگر رنگ نقره ای بودند در شعر او بسامد قابل توجهی دارد. البته چون تخلص شاعر هم سیمین بود این موارد با دقت بررسی شد که فقط مواردی که بر رنگ نقره ای دلالت دارد انتخاب شود و با تخلص شاعر خلط نگردد. سفید در شعر گلرخسار ۱۴ بار تکرار شده و تنها یک بار ترکیب گیسوان سیمین را به کار برده است. رنگ سفید نقطه متضاد رنگ سیاه است و عکس آنچه که درباره رنگ سیاه گفته شد درباره رنگ سفید صادق است. در تحلیل رنگ سفید که اغلب با بی رنگی مترادف است معصومیت غیر قابل لمس و ترکیه را میتوان دریافت رنگ سفید نهاد صلح و آزادی است به همین جهت رنگ پرچم صلح سفید است... سفید در مفهوم مثبت خود نهاد روشنایی قداست معصومیت و در مفهوم منفی خود نهاد مرگ وحشت و عناصر فوق طبیعی است. نیکو بخت و قاسم زاده (۱۳۹۲: ۲۱۶)

نمونه های رنگ سفید در شعر سیمین عبارت است از پرند سپید جامه شعر طنین نقره ای گامش سپید نقره پرداز شکوفه های سیمین سپید موها سپید بختیها ، تار سپید سیم خام که تعبیر دیگری از می سفید است لوح سیمین شعر ، جامه سپید پری. و نمونه های سفید در شعر گلرخسار کفتر سفید گیسوان سیمین سپید آرزو».

رنگ سفید و رنگ واژه های مرتبط با آن که در شعر هر دو شاعر اغلب مرتبط با اوصاف زنانه است تداعی گر معصومیت و امیدواری است. علاوه بر آن در معنای آرمانهای اجتماعی و سیاسی نیز به کار رفته است. بهبهانی با این رنگ امید خود به تحقق آرمان عدالت آزادی و برابری را نشان داده و امیدوار است زنان نیز روزی حقوق مدنی هم اندازه مردان جامعه دریافت کنند اما در شعر گلرخسار که موتیف غالب آن وطن است پیروزی در برابر حکومت بیگانه نیز از معانی ضمنی این رنگ است بسامد بالای این رنگ در شعر سیمین نسبت به گلرخسار حاکی از امیدواری و خوش بینی فراوان او نسبت به تغییرات آتی است حال آنکه گلرخسار امید چندانی نسبت به بهبود اوضاع ندارد.

زرد

رنگ زرد چهارمین رنگ اصلی از نظر لوشر و نیز چهارمین رنگ پر بسامد هر دو شاعر است. سیمین ۳۶ بار و گلرخسار ۱۵ بار آن را به کار برده است. صفات اصلی رنگ زرد عبارتند از: روشنی بازتاب کیفیت درخشان و شادمانی زود گذر آن زرد نمایانگر توسعه طلبی بلا مانع سهل گرفتن یا تسکین خاطر است زرد در نقطه مقابل سبز قرار دارد به این معنی که تجمع اضطراب آفرین سبز میتواند حتی منجر به فشار یا تشنج اسپاسم) گردد در حالی که زرد نشانگر تسکین و انبساط خاطر است. (لوشر (۱۳۸۳: ۹۰) زرد از لحاظ نمادی شباهت به گرمای دلپذیر نور آفتاب هاله دل انگیز پیرامون جام شراب مقدس روحیه شاد و خوشبختی دارد. ادراک حسی آن طعم تند دارد. عنصر عاطفی آن را زنده دلی امیدوار کننده تشکیل می دهد. بر خلاف رنگ قرمز که آن هم تحت دو سیستم مزبور عمل میکند فعالیت رنگ زرد نامشخص تر بوده فاقد صفات پشتکار و تدبیر رنگ قرمز است. (همان (۹۱) رنگ زرد تیره به مفهوم دروغ بی اعتمادی و شک و تردید و نشان دهنده اضطراب و ناراحتی است دی، ۱۳۸۵: ۵۹ - ۵۸)

در کنار رنگ زرد سیمین بارها صفت زرین و گلرخسار زعفرانی را به کار برده که هر دو تقویت کننده رنگ زرد هستند. رنگهای زرد چشمگیر در شعر سیمین عبارتند از: «من سر انگشت طلایی رنگ خورشیدم تو شب ای چتر پیچک پرگل با عطر زرد و سپید بودای زرد پوش، تسلیم زرد قناری سجاج زرین شعر طلایی نیزه های طلایی و بازتاب رنگ زرد در شعر گلرخسار عبارت

است از: «نگاه زرد غرور گریه زعفرانی زعفرانی است از رنگ محبت رنگ من برگهای زعفرانی لاله زرد باغ زرد
رخسار

با توجه به کارکرد رنگ زرد که رنگ فعالیت و امید است و از منظر نمادین به گرمای نور آفتاب شباهت دارد و رنگ واژه هایی که با خورشید و آفتاب و انوار آن ساخته شده و بسامد بالای این رنگ در اشعار بهبهانی میتوان دریافت شاعر در پی توسعه طلبی و فعالیت است و به تحقق این امر امید دارد در ادب فارسی زرد گاهی برای بیان مفاهیم دیگر همچون ضعف، رنجوری، غم و خفقان به کار رفته است. سیفی و مرادی (۱۳۹۱): ۲۸۹ به نظر میرسد رنگ واژه های صفی آوا بیشتر مؤید این وجه از رنگ زرد است که با توجه به سیطره حکومت کمونیستی بر تاجیکستان شاعر و ناراحتی همیشگی شاعر از این موضوع توجیه پذیر است.

کبود نیلی، آبی

اولین رنگ اصلی لوشر رنگ آبی است. در جدول مربوط به رنگهای سیمین کبود ۳۴ مرتبه آبی ۲۵ و نیلی ۱۵ مرتبه تکرار شده که به نظر میرسد باید این سه رنگ را یک رنگ در نظر گرفت که در این صورت مجموعاً ۷۴ بار بسامد داشته اند. جالب است که سیمین کبود را بالاتر از سیاهی دانسته است رنگ بالای سیاهی ست کبودی چشم کبود گنبد بلند کبود کبود موج دو چشم کبود کبود ایوان کبود آرام کاشی کبودی تازیانه مقنعه نیلی جامه کبود. نیلوفری کبود چرخ کبود نیلی است این جگر نیلی، سرود کبود رود

در بین ۴ رنگ اصلی کارکرد آبی کاملاً متفاوت و حتی متناقض است: «سه رنگ از چهار رنگ اصلی مستقیماً با قدرت حفظ تاثیر عمل مطلوب در زمانهای مختلف در ارتباط هستند. این سه رنگ که عبارتند از: «سبز قرمز و زرد و یا هر ترکیبی که این رنگها را در کنار یکدیگر قرار دهد گروه کار مینامند آبی به عنوان یک رنگ غیر فعال و آرامش دهنده با کار و فعالیت ارتباط ندارد بلکه به آرامش و خوشنودی مربوط میشود.» (لوشر، ۱۳۸۳: ۶۷)

رنگ آبی نشان دهنده حدودی است که یک شخص در اطراف خود به وجود می آورد و نیز نشانگر یکپارچگی و امنیت است. رنگ آبی از نظر سمبلیک نمادی و مظهری شبیه به آب آرام خلق و خوی آرام طبیعت زنانه و روشنی و درخشش یک کتاب خطی است. ادراک حسی آن طعم شیرین دارد محتوای عاطفی آن ملایمت است. (همان: ۷۹-۷۸)

مهم ترین کاربردهای آبی در شعر سیمین عبارتند از: «آسمان آبی آبی دو چشم - مهره های آبی - نگاه خامش دریا رنگ بیکرانی آبی ها ۲ - حریر آبی پرواز اوج آبی باورها - حریر آبی جگر آبی - آوای آبی رود خانه آبی ماهی شناور آبی کاربرد آبی برای آسمان و دریا و رودخانه که طبیعی است و رنگ واقعی آنها است. چشم آبی هم که یک بار ذکر شده به اضافه دو مورد نگاه دریا رنگ در مقابل چشم سیاه که بسامد بالایی در شعر سیمین دارد جایگاه قابل ذکری ندارد و در حد تصادف و تفنن میتواند باشد. آنچه درخور ذکر و تأمل است اینکه شاعر باور پرواز جگر، آوا و ماهی را آبی رنگ توصیف کرده است. اینکه رنگ آبی در جدول رنگهای مربوط به شعر گلرخسار دیده نمی شود به این معنا است که بسامد آن کمتر از ۴ بوده است. آبی در شعر گلرخسار فقط ۲ بار دیده شده که بر مفهوم ویژه ای دلالت ندارد و طبیعتاً خصوصیتی هم که برای رنگ آبی در بالا ذکر شد در شعر او نمود چندانی ندارد.

کاربرد رنگ آبی و طیفهای متعلق به آن در شعر بهبهانی عمدتاً با آسمان یا دریا مرتبط است. و معانی ضمنی آن را که آرامش و سکوت و مرتبط با خصایص زنانه است به ذهن متبادر می کند. با توجه به احساس غربت و دور افتادگی صفی اوا از وطن اصلی خود ایران کهن این رنگ در اشعار او نمود چندانی ندارد.

خاکستری

دو رنگ دیگر فرعی که لوشر از آنها نام برده خاکستری و بنفش است «خاکستری خنثی است نه ذهنی است به عینی نه درونی است و نه برونی نه اضطراب آفرین است و نه آرام بخش خاکستری فاقد حیطه و قلمرو بوده و فقط یک رمز است.» (الوشر ۱۳۸۳: ۷۴) «خاکستری که دارای صفت ویژه عدم مشارکت یا کاری به کار دیگران نداشتن است دارای یک عنصر آشکار پنهان کاری است.» (همان ۷۵) مانند «پاس خاکستری و اندیشه خاکستری در شعر سیمین خاکستری ۵ بار در شعر سیمین به کار رفته و در شعر گلرخسار بسامدی ندارد.

بسامد ناچیز این رنگ موید آن است که هر دو شاعر برای تحقق آرمانهای مد نظر خویش معتقد به همپاری و همراهی سایرین هستند و مشارکت را در پیشبرد آن امری اجتناب ناپذیر دانسته و انفعال را امری نکوهیده به شمار می آورند.

۷۱۶ مطالعه تطبیقی رنگ واژه ها در شعر سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا

بنفش

بنفش هم ۴ بار در شعر سیمین بسامد داشته است که البته رقم درخور توجهی نیست اما از رنگ های مورد آزمایش لوشر است کیفیت رویایی و غیر واقعی رنگ بنفش نوعی ناتوانی در تجربه و تشخیص و یا مانند تردید و دو دلی در مسائل زندگی است که هر دو از بی مسئولیتی و ناتوانی در مقابل مشکلات حکایت میکند همان (۹۳) عدم حضور یا حضور کم فروغ این رنگ در میان رنگهای مورد استفاده هر دو شاعر حاکی از قطعیت آنان نسبت به باورهای خویش است. هر دو انسانهایی پخته و مجرب هستند که به مسؤلیتهای اجتماعی خویش واقف اند و خود را در حل و هدایت آن توانمند میبینند.

قهوه ای

رنگ قهوه ای که لوشر آن را در زمره رنگهای فرعی ذکر کرده آمیزه ای از رنگ زرد و سرخ تیره است. در این رنگ انرژی و زنده دلی رنگ سرخ کاهش یافته و دل مردگی و تسلیم به تاریکی جایگزین آن شده است. به دیگر سخن رنگ قهوه ای فاقد انگیزه نیروی حیاتی و فعال رنگ سرخ است. (همان ۹۵) قهوه ای در شعر سیمین فقط یک بار دیده شد و در شعر گلرخسار به کار نرفته است. عدم حضور این رنگ در میان رنگهای منتخب دو شاعر نشان آن است که هر دو حضوری فعال کنشمند و هدف دار دارند و علیرغم دشواریهای مسیر برای نیل به موفقیت هرگز مایوس دلبرده نمی شوند. از منظر آزمون لوشر بسامد رنگها در شعر دو شاعر به صورت زیر قابل جمع بندی است.

جدول ۵ کاربرد رنگها در شعر دو شاعر بر اساس ترتیب رنگ ماکس لوشر

شماره رنگ ها در کارت های لوشر								
۱	A	Y	۵	۲	ع	۳	۶	جایگاه رنگ ها در شعر سیمین
۱	-	-	۳	ع	۲	-	-	جایگاه رنگ ها در شعر گلرخسار

نکته در شعر سیمین سه رنگ آبی کبود و نیلی با هم محاسبه شده و در رتبه سوم قرار گرفته است و اگر تنها رنگ آبی را لحاظ کنیم در مرتبه ۶ جدول قرار خواهد گرفت. اگر رنگها را به صورت زوج در نظر بگیریم حاصل به شکل زیر خواهد بود.

جدول ۶ زوج رنگها در شعر سیمین بهبهانی

مفهوم وضعیت	وضعیت رنگ ها در آزمون لوشر	زوج رنگ ها
محدوده تمایل	+	زوج رنگ سیاه - سرخ
وضع واقعی امور	ضرب در	زوج رنگ آبی سبز
بی تفاوتی	=	زوج رنگ زرد خاکستری
بی میلی	-	زوج رنگ بنفش - لاجوردی

جدول ۷ زوج رنگها در شعر گلرخسار صفی آوا

مفهوم وضعیت	وضعیت رنگ ها در آزمون لوشر	زوج رنگ ها
محدوده تمایل	+	زوج رنگ سیاه - سبز
وضع واقعی امور	X	زوج رنگ زرد سرخ
-	-	-
-	-	-

در شعر گلرخسار فقط پنج رنگ بسامد قابل ذکر دارد و چون سفید هم در آزمون لحاظ نمی شود تنها ۴ رنگ باقی میماند که در دو زوج ارائه شده است؛ بنابراین در شعر این شاعر رنگهای مورد نظر و موجود توصیف شده است.

با توجه به طیف رنگهای مورد استفاده میتوان دریافت کاربرد رنگ سیاه در شعر هر دو شاعر بیش از رنگهای دیگر و نشانگر بی انگیزگی غصه تنشهای روحی و یأس و بدبینی هر دو است؛ با این وجود سیمین بهبهانی برای اصلاح اوضاع نابسامان مذکور میکوشد و می جنگد. استفاده رنگ قرمز پس از سیاه نیز نشانگر این امر است گلرخسار صفی آوا به جای قرمز پس از رنگ سیاه از سبز استفاده کرده و بدین معنا است که علیرغم اندوه میکوشد آرامش خود را حفظ کند و امیدوار باشد.

زوج دوم رنگهای سیمین آبی و سبز است. آبی هیجان قرمز را تعدیل میکند و آرامش بخش است به خصوص آبی تیره مناسب با تفکر و اندیشیدن به درون و تسکین دهنده است. سیمین سرخ و آبی را در کنار هم و با نسبتی نزدیک به کار برده است که یکدیگر را تعدیل میکنند. سبز نیز نمایانگر قدرت روحانی سیمین در جهت کنترل اندیشه های منفی است. در عوض گلرخسار از زرد و سرخ به عنوان دومین زوج رنگی استفاده کرده که نشان از خوش بینی امید به آینده و شادمانی شاعر در زندگی دارد.

پس از آن در اشعار بهبهانی زرد و خاکستری قرار گرفته که البته بسامد آنها تفاوت زیادی با هم دارد. زرد خورشید را تداعی میکند و بیانگر شادمانی و امیدواری است. لایه های خاکستری اندک مشهود در آن نیز تداعی گر یأس و رخوت شاعر است. به نظر می رسد شعر معاصر تاجیکستان به سبب دوری مدید از زبان رسمی فارسی و سیطره فرهنگ روسی و کمونیستی بر آن علیرغم سادگی و دلچسبی خاص در خلق تصاویر بکر و ادبی کمتر توفیق داشته و تعداد اندک زوج های رنگی صفی آوا نسبت به بهبهانی مبین این امر است.

نتیجه گیری

تحلیل شخصیت یک شاعر تنها بر اساس نظریه روان شناختی ،رنگ نتیجه ای تام و تمام در پی ندارد؛ بلکه افزون بر آن مباحث و ویژگیهای اجتماعی جهان بینی و ایدئولوژی حاکم بر ساختار فکری او نیز کاویده شده و محوری ترین تفکرات او استخراج گردد.

میان مضامین شعری سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا با رنگ مورد استفاده و آفرینش رنگ واژه ها ارتباطی چشمگیر مشهود است. این مضامین و موتیفها از طریق واژگان نشان دار که مبین نگرش یک شاعر به پدیده ها است به خواننده منتقل میشود زبان شعری بهبهانی زنانه است و دغدغه های او را غالباً مسائل مرتبط با حقوق زنان و آسیبهای جوامع مرد سالار تشکیل می دهد. به همین دلیل واژگانی که برگزیده و رنگهایی که به کار برده در راستای تکمیل این مبحث است. عمده ترین دغدغه صفی آوا وطن است به همین دلیل واژگان نشاندار او رمزگان ملی میهنی با رنگ و بوی جنگ و دفاع است و رنگهای مورد استفاده او در راستای تقویت این موضوع است.

با توجه به آزمون لوشر و آمار و یافته های ارائه شده مرتبط با آن رنگ سیاه که نشان بی علائگی اندوه، اضطراب ناامیدی و بدبینی است پرکاربردترین رنگ در شعر دو شاعر است. سیمین بهبهانی از وضع اسفناک و معضلات زنان همچون تبعیضهای جنسیتی نادیده گرفتن و تضعیف حقوق زن فقر و فحشا و ازدواج اجباری بیمناک است و با توجه به غلبه و قدرت دیرین مردان در جامعه چندان امیدی به بهبود شرایط ندارد با این وجود پس از آن بلافاصله رنگ قرمز را می آورد که نشان حرکت و جوشش میل به زندگی و تلاش و اشتیاق برای اصلاح وضع نامطلوب است. او مؤکداً اصرار دارد زنان نسبت به حقوق خویش آگاه باشند و با حضور در اجتماع بکوشند به تساوی حقوق با مردان برسند. گلرخسار صفی آوا بعد از رنگ سیاه رنگ سبز را بیشتر به کار برده است. زوج سیاه و سبز بیانگر نارضایتی از وضع موجود اما همراه با امیدواری و آرامش است. شاعر اندوهگین و معترض است اما امید و آرامش خود را از دست نداده است. واژگان نشان دار اشعار صفی آوا دغدغه اصلی او را که جدایی تاجیکستان از وطن فرهنگی افغانستان و ایران کهن است نشان میدهد و اغلب با رنگ سیاه نابسامانی و خسارت پس از فروپاشی کشورش و اندوه ناشی از تسلط روسیه و اضمحلال فرهنگ را بیان کرده است. رنگ سیاه متأثر از فضای اجتماعی پیرامون او است. غلبه سیاهی ظلم خشم غم و فقر همگی نشانه تأثیر مستقیم حوادث بیرونی و اجتماعی بر ذهن شاعر است. صفی آوا با استفاده از رنگ سبز پس از سیاه امیدواری خود به خیزش دوباره ملت و احیای موارپث کهن را ترسیم کرده است.

زوج دوم رنگهای سیمین آبی و طیف های آن کبود و نیلی و سبز است. سیمین سرخ و آبی را در کنار هم و با نسبتی نزدیک به کار برده است که یکدیگر را تعدیل میکنند. صفت پشتکاری که در رنگ سبز وجود دارد برای شاعر آرامش به همراه دارد. سبز آمیزه ای از ایمن و دانش است و نشانگر قدرت سازگاری شاعر و توان مدیریت و مهار احساسات منفی است. با توجه به دغدغه اصلی بهبهانی که مسأله زنان است استفاده از رنگ سرخ نشان هیجان و شورش و تهور برای اقدامات مهم است. این رنگ اغلب در کنار واژگان نشان دار اقتدارگرا به کار رفته و در پی برانگیختن روحیه زنان در جامعه برای تغییر سرنوشت خویش است زوج زرد و سرخ دومین زوج رنگی در شعر گلرخسار است که نشان از خوش بینی امید به آینده و شادمانی شاعر در زندگی دارد. زرد بیانگر زردی و نزاری حال رو به افول مردم تاجیکستان است و کاربرد سرخ در کنار آن

نشان میدهد که شاعر در پی رسیدن به کامیابی و موفقیت است و میکوشد با تشویق هموطنان خود برای رسیدن به هر آنچه که مایه کمالشان میشود پیروز و کامیاب باشند.

زوج سوم رنگ در اشعار بهبهانی زرد و خاکستری است. بهبهانی با آنکه زرد بیانگر شادی و امید و خوش بینی است. فقط گاهی خاکستری رگه هایی از یاس و رخوت در آن ایجاد کرده که بسیار اندک است و خیلی زود از بین می‌رود و این بدان معنا است که شاعر زنان را تشویق میکند به باورهای خود اعتماد تام و تمام داشته باشند و از انفعال بپرهیزند زوج بنفش و لاجوردی هم بسامد بسیار اندکی دارد و چندان مورد توجه او نبوده است. این بدان معنا است که شاعر در راه رسیدن به وضعیت مطلوب زن در جامعه خود را تنها نمی‌بیند و در پی پنهان کردن احساسات خود نیست. بنفش در شعر گلرخسار نیز بدین معنا است که او هموطنانش را برای رسیدن به اعتلا هم دوش و هم رکاب خود میداند و شور و عاطفه خود را به وضوح بیان میکند.

به این ترتیب استفاده از رنگ سیاه و در پی آن قرمز به عنوان نخستین رنگهای منتخب هر دو شاعر، اثر پذیری شدید آنان را از محرکهای مختلف نشان میدهد این تأثیر به شکل ناشکیبایی و بی طاقتی بروز پیدا میکند که با توجه به محوری ترین اندیشه های بهبهانی میتوان دریافت محیط پیرامون او که آکنده از تبعیضهای جنسیتی است فضا را برای شاعر تحمل ناپذیر ساخته و او را دچار انزوا و افسردگی کرده است با این حال میکوشد علیه سرنوشت موجود طغیان کند و آن را به نفع همجنسان خود دگرگون سازد. در مورد صفی آوا نیز سیاه معنای اسارت و تحقیر و انزوا است که آن را با قرمز و سبز تلطیف میکند به این معنا که اگرچه که به خاطر دوری کشورش از موارث کهن نیاکان و هویت اصلی ناامید و افسرده است اما در همین حین تلاش میکند غرور ملی را در آنان زنده کند و به پیروزی امیدوارشان سازد.

هر دو شاعر از رنگ ها غالباً برای بیان واقعیات کمک گرفته اند و غالب کاربردهای آنان هم بر اساس همان نگاه غالب در ادبیات سنتی فارسی بوده است و تصاویر نو و بدیع که با استفاده از رنگ در شعر آنان برجسته شده باشد. اگرچه که وجود دارد. اما چندان زیاد نیست. نقش نمادین رنگ ها نیز غالباً بر اساس کلیشه های موجود و واقع گرایانه بوده و معانی ضمنی و هنجارگریزی و آشنایی زدایی هایی که سبب شگفتی خواننده شود در شعر آنان بسامد بالایی ندارد.

رنگ ها در شعر سپهین بهبهانی به دلیل مهارت شاعر در تکنیک پردازای استفاده همه جانبه از ابزارهای فرهنگی روان شناسی، وسایل ارتباط جمعی و کهن الگوها بسامد بالاتری دارند و تنوع رنگ ها نیز در آن بیشتر است. بنابراین شعر او بسیار غنی تر از شعر صفی آوا است. این توجه به رنگ در نامگذاری شعرهای او نیز کاملاً مشهود است.

منابع

کتاب ها

- پایین، هانس (۱۳۷۳) کتاب رنگ، ترجمه محمد حسین حلبی تهران سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- بهبهانی، سپهین (۱۳۸۲) مجموعه اشعار، تهران: نگاه.
- پورحسینی، مزده (۱۳۸۴) معنای رنگها رویکردی جدید به دنیای رنگها، تهران: انتشارات هنر آبی.
- پور علی دخانی هانیه (۱۳۸۰) دنیای اسرار آمیز رنگها، تهران: نشر هزاران.
- دی جاناتان و لسی تیلور (۱۳۸۵) روان شناسی رنگ رنگ درمانی، ترجمه مهدی گنجی، تهران: نشر ساوالان .
- سان دوروتی و هوارد سان (۱۳۷۸) زندگی با رنگ روان شناسی و درمان با رنگها، ترجمه نغمه صفاریان پور تهران: مؤسسه فرهنگی انتشاراتی حکایت.
- زرقانی، سید مهدی (۱۳۸۷) چشم انداز شعر معاصر ایران، تهران: ثالث.
- ساتن تیما و ولان بریدام (۱۳۸۶) هارمونی رنگ، ترجمه مریم مندنی، تهران: انتشارات مارلیک.
- شعر دوست، علی اصغر (۱۳۹۰) تاریخ ادبیات نوین تاجیکستان، تهران: علمی فرهنگی.
- صدیقی، مصطفی (۱۳۸۴) جستجوی خوش خاکستری خوانش رنگ در شعر نو، تهران: روشن مهر.
- صفی آوا، گلرخسار (۱۳۹۵) مجموعه اشعار، تهران: نگاه.
- (۱۳۷۳) گلچینی از اشعار گلرخسار، تهران: انتشارات بین المللی الهدی.
- لوشر، ماکس (۱۳۸۳) روان شناسی رنگها با آزمایش انتخاب رنگ شخصیت خود را بهتر بشناسید؛ ترجمه ویدا ابی زاده، چاپ هجدهم، تهران: درس.
- مانیل الکساندر (۱۳۸۳) دایره المعارف ناسیونالیسم، ترجمه کامران فانی و محبوبه مهاجر تهران: انتشارات وزارت امور خارجه .

مقالات

پناهی، مهین (۱۳۸۵) روان شناسی رنگ در مجموعه اشعار نیما بر اساس روان شناسی رنگ ماکس لوشر. پژوهش های ادبی ۱۲ (۱۳)، ۴۹-۸۳.

تقی زاده، صفدر (۱۳۸۵) شعر و شخصیت سیمین بهبهانی. گوهزان (ویژه نامه سیمین بهبهانی)، (۱۲ و ۱۱)، ۸۲-۷۹. سیفی، طیبه انصاری نرگس (۱۳۸۹) دلالت های نمادین رنگ سبز در شعر عبدالمعطی حجازی زبان و ادبیات عربی. (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد)، ۲ (۱)، ۴۹-۷۱۰.

سیفی طیبه و مرادی کبری (۱۳۹۱) بررسی تطبیقی بسامد کاربرد رنگ در اشعار نیما یوشیج و بدر شاکر السیاب ادب عربی، ۳ (۴)، ۲۷۳-۳۰۵.

طالب زاده عباس مهدوی آراء مصطفی (۱۳۹۱) دلالت رنگها در شعر بشار بن برد زبان و ادبیات عربی (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد)، ۳ (۴)، ۶۳-۸۵.

علوی مقدم و پورشهرام سوسن (۱۳۸۹) کاربرد نظریه روان شناسی رنگ ماکس لوشر در نقد و تحلیل شعر فروغ فرخزاد، متن شناسی ادب فارسی، ۲ (۲)، ۸۳-۹۴.

فیض الاهی، عصا زاده خدای نظر (۱۴۰۱). خوانش تطبیقی سبک شناختی فعل در اشعار اجتماعی فروغ فرخزاد و گلرخسار صفی آوا از منظر فرانتش اندیشگانی در رویکرد نقش گرای هلیدی، تفسیر و تحلیل متون زبان و ادبیات فارسی دهخدا)، ۱۴ (۵۳)، ۴۲۵-۴۵۰.

مجیدی فاطمه و همکاران (۱۴۰۲) بررسی تطبیقی سبک شناختی لایه ایدئولوژیک اشعار سیمین بهبهانی و گلرخسار صفی آوا، کاوش نامه، ۲۵ (۵۶)، ۱-۲۰.

نیکوبخت، ناصر، قاسم زاده سید علی (۱۳۸۴) زمینه های نمادین رنگ در شعر معاصرا با تکیه و تأکید بر اشعار نیما سپهری و موسوی گرماردی، نثرپژوهی ادب فارسی (ادب و زبان)، (۱۸)، ۲۳۸-۲۰۹.

COPYRIGHTS

©2023 by the authors. Licensee Islamic Azad university Jiroft Branch. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ارجاع: سیدرضایی طاهره، محبوب فرشته، مطالعه تطبیقی رنگ واژه ها در شعر «سیمین بهبهانی» و «گلرخسار صفی آوا»، فصلنامه ادبیات تطبیقی، دوره ۱۷، شماره ۶۸، زمستان ۱۴۰۲، صفحات ۶۹۳-۷۲۲.